

**ВАЛЕНТИН Д. ИВАНОВ
ИЪН (М.) БАНКС (IAIN M.
BANKS). ЧОВЕКЪТ, КОЙТО
ЗНАЕШЕ ТАЙНАТА НА
ИМЕНАТА**

chitanka.info

Иън М. Банкс (Iain M. Banks) е уникално явление във фантастиката. Както става дума по-надолу, негов най-близък идеен предшественик на Запад е съзателят на „Звездния път“ („Star Trek“) Джийн Роденбъри (Gene Roddenberry), с когото ги свързва темата за позитивното бъдеще.

Банкс привлече вниманието ми късно, когато вече бях аспирант в Аризона. Препоръчаха ми го колеги. И нямаше да му обърна внимание, ако на полиците в книжарниците неговите книги не се намираха на същите рафтове като тези на други мои любими автори — Барнс, Бакстър, Бенфорд, Бестър, Биър (те са дори двама, Грег и Елизабет), Блиш, Браун, Бредбъри, Брин. Нищо повече от случайно съвпадение на първата буква от фамилното име, обаче там проработи механизмът на рекламата. В повечето случаи съвременната реклама не очаква, че хората след като прочетат на някой плакат или чуят по телевизията от актьори с изкуствени усмивки пресилени хвалби за зъбна паста от марка „ААААА“, ще се втурнат да си я купят. Вместо това рекламодателите разчитат да изградят в мозъците на потенциалните клиенти връзка: „ААААА“ — „паста за зъби“. Много по-късно, когато хората отидат в супермаркета и се изправят объркани пред десетките флакончета с различни марки пасти за зъби, търговците се надяват да проработи изградената асоциация и купувачите да посегнат към кутийката с голям надпис „ААААА“. Защото в главите им то е същото като „паста за зъби“. Рекламата в моя случай бяха думите на колегите ми, някои от които бяха стари фенове на Банкс и увлечено го разхваляваха на сутрешната среща за кафе в катедрата по астрономия.

Все пак аз щях да си остана с един-единствен роман на Банкс, купен от магазина за стари книги на ъгъла на „Грант“ и „Кампбъл“, ако той не засягаше теми, които са ми интересни: прогресорство, сингулярност, баланс между личната свобода и общественото благо.

Нещо повече, съществуват дори сюжетни паралели между негови произведения и книги на братя Стругацки, с които бях израснал, например „Инверсии“ („Inversions“, 1998 година) и „Трудно е да бъдеш бог“ („Трудно быть богом“, 1964 година). Далеч съм от мисълта, че Банкс е копирал Стругацки. По-скоро и той, и братята са търсели отговорите на едни и същи въпроси.

Освен с човечността на героите си и утопичния свят, в които те живеят, Банкс ще остане в историята на жанра и с необикновените

имена на космическите кораби. Неслучайно предприемачът и ентузиаст на космическите изследвания Илон Мъск използва две от тях за да назове платформите, на които компанията Space X приземява първите степени от ракетите си.

Некрологът, който ви предлагам тук, публикувах в блога си на 9.06.2013 година.

* * *

Преди десетина години, през един дъждовен следобед на буреносното австралийско лято, аз се озовах в капана на Мелбърнското летище. Първо чакахме, после пак чакахме, след това ни натовариха на самолета, и най-накрая ни свалиха от него ни пуснаха по живо, по здраво да си търсим хотели. Но на мен не ми пукаше, защото още в самото начало на тази одисея, когато стана ясно, че няма да полетим веднага, от една книжарница на самото летище си купих „Алгебристът“^[1] („The Algebraist“) — тогава, най-новата книга на Иън М. Банкс, — и я зачетох в упоение. Това беше първата му фантастична книга, след дълго прекъсване, която не е част от поредицата за Културата. Загадката в романа се основава на физична задача, която се дава на студентите от първи курс, така че ми беше близка. Дори без тази професионална закачка, книгата ми хареса и във всяко друго отношение. Все пак смятам, че главното наследство на Банкс ще си остане поредицата за Културата. Дали защото е свят на стабилна утопия (нещо подобно на Стар Трек, особено от епохата на капитан Пикард), или защото аз съм израсъл със старата съветска фантастика в която неизменно присъстваше щастливото бъдеще, но романите на Банкс бързо се превърнаха в едни от любимите ми произведения. Въпреки утопичността си, Културата няма сладникав вкус, а и стилистичните похвати на Банкс (например в „Използването на оръжията“ — „Use of Weapons“) често ме оставяха в захлас да се питам как го прави.

Банкс го няма вече, победен само за няколко месеца от агресивна форма на рак, както ги няма Стругацки, Лем и още много други от любимите ми писатели. Но загубите на хора, чиито нови книги си очаквал с нетърпение, и си ги купувал и чел на най-неочаквани места,

е особено болезнена. Осиротяха Дизиед Сма, и Чераденин Закауе, и Мозъците. И няма кой да ни разкрие великата тайна как се измислят великолепните имена на корабите.

[1] Преводът е мой. Дълго се колебах между този вариант и „Изчислителят“, но последното съвпада с името на фантастична новела от Александър Громов (и филм по нея). — Б.а. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.